

Особливості включеності вищої школи України до системи електронного навчання

М. А. Фоломєєв, К. Г. Яцура, В. І. Крижанівська, А. О. Жовнір, Д. М. Тремполець
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Харків, Україна

УДК 316.74:378.018.43:004(477)
doi: 10.15421/171799

Стаття присвячена визначенню стану та особливостей включеності вищої школи України до системи електронної освіти на основі діагностики процесу впровадження у вищі навчальні заклади України технологій електронного навчання, що особливо актуалізовано в умовах інформатизації й дигіталізації навчального процесу та посилення напрямів інтеграції у міжнародний освітній простір.

Розроблено та описано методику соціологічного дослідження, що дозволило провести типологізацію 361 діючих вишів України за рівнем впровадження електронного навчання в освітній процес. Також проведено регіональний розподіл вищих навчальних закладів України, завдяки чому виділено вузівські центри та проаналізовано їхню специфіку щодо рівнів впровадження електронного навчання.

За результатами дослідження порівняно ступінь включеності до електронного навчання ВНЗ різних форм власності й напрямів підготовки, що продемонструвало специфіку застосування електронного навчання і те, що система вищої освіти України знаходиться на етапі усвідомлення необхідності модернізації освітнього процесу за допомогою впровадження та використання технологій електронного навчання, але більшою мірою є лише фрагментарно включеною до електронного навчання.

Ключові слова: електронне навчання; технології електронного навчання; електронний освітній простір; електронні освітні ресурси

Peculiarities of the inclusion of the Ukrainian higher school into the e-learning system

M. A. Folomieiev, K. G. Yatsura, V. I. Kryzhanivska, A. O. Zhovnir, D. M. Trempelets
V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine

The article is devoted to the disclosure of peculiarities of Ukrainian higher education institutions' (universities, academies, institutes) inclusion into the e-learning. Theoretical and conceptual foundations of the analysis of the e-learning's implementation level in Ukrainian higher education institutions in conditions of rapid trends of informatization and digitalization of the educational process and intensification of the integration directions towards the international educational space have been generalized, analysis of the institutional level of the e-learning implementation has been made, as well as the methodology of the sociological research has been described.

Accordingly, the aim of the article is to determine the condition and peculiarities of the inclusion of the Ukrainian higher school into the e-learning on the basis of the diagnostics of the process of the introduction of e-learning technologies in higher educational institutions. The results of a comprehensive study on the identification of the implementation degree of electronic educational technologies in the educational process of Ukrainian higher education institutions have been highlighted in the article. According to the results of the study, 361 functioning Ukrainian higher education institutions have been studied and the typology in terms of the level of e-learning's inclusion into the educational process has been implemented. The visualization of the regional distribution of Ukrainian higher education institutions, which became the basis of the research of main university centers of Ukraine, has been presented in the article.

Thus, the percentage ratio of higher education institutions in terms of their inclusion into the e-learning, especially in university centers of Ukraine, has been presented in the article. This allowed authors analyzing the specifics of these regions regarding the levels of e-learning implementation.

According to the results of the typology, the inclusion degree of higher education institutions of different ownership forms and training areas into the e-learning has been compared. This became the basis for visualization of the received data and made it possible to understand that the Ukrainian higher education system is at the stage of the awareness of the necessity to modernize its educational process through the introduction and use of e-learning technologies, but it is included into the e-learning only fragmentary.

Keywords: E-learning; e-learning technologies; electronic educational space; electronic educational resources

Цитування даної статті: Фоломєєв М. А., Яцура К. Г., Крижанівська В. І., Жовнір А. О., Тремполець Д. М. Особливості включеності вищої школи України до системи електронного навчання / М. А. Фоломєєв, К. Г. Яцура, В. І. Крижанівська, А. О. Жовнір, Д. М. Тремполець // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2017. – Т. 20. – № 7(147). – С. 80-88. doi: 10.15421/171799

Citation of this article: Folomieiev, M. A., Yatsura, K. G., Kryzhanivska, V. I., Zhovnir, A. O., Trempelets, D. M., 2017. Osoblyvosti vkyuchenosti vyshchoyi shkoly Ukrayiny do systemy elektronnoho navchannya [Peculiarities of the inclusion of the Ukrainian higher school into the e-learning system]. Scientific and theoretical almanac «Grani» 20; 7(147), 73-80. doi: 10.15421/171799 (in Ukrainian).

Received: 11.06.2017

Accepted: 09.07.2017

Особенности включенности высшей школы Украины в систему электронного обучения

М. А. Фоломеев, Е. Г. Яцура, В. И. Крыжановская, А. О. Жовнир, Д. Н. Тремполец

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, Харьков, Украина

Статья посвящена определению состояния и особенностей включенности высшей школы Украины в систему электронного образования на основе диагностики процесса внедрения в высшие учебные заведения Украины технологий электронного обучения, что особенно актуализировано в условиях информатизации и дигитализации учебного процесса и усиления направлений интеграции в международное образовательное пространство.

Разработана и описана методика социологического исследования, что позволило провести типологизацию 361 действующего вуза Украины по уровню внедрения электронного обучения в образовательный процесс. Также проведено региональное распределение высших учебных заведений Украины, благодаря чему выделено вузовские центры и проанализировано их специфику относительно уровней внедрения электронного обучения.

В результате исследования также проведено сравнение степени включенности в электронное обучение вузов различных форм собственности и направлений подготовки, что продемонстрировало специфику применения электронного обучения и то, что система высшего образования Украины находится на этапе осознания необходимости модернизации образовательного процесса посредством внедрения и использования технологий электронного обучения, но в большей степени является лишь фрагментарно включенной в электронное обучение.

Ключевые слова: электронное обучение; технологии электронного обучения; электронное образовательное пространство; электронные образовательные ресурсы

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікативних технологій став одним із викликів, що постали перед системою вищої освіти України, вимагаючи системної реакції – ігнорування (консервації діючих практик) або урахування нових можливостей (часткової або повної інтеграції, адаптації, модернізації тощо). Процес адаптації інституту освіти передбачає його значну трансформацію, пошук ефективних стратегій розвитку, проявом чого є інкорпорація нових освітніх форм та моделей навчання, систематичне та комплексне використання мультимедійних засобів і сучасних цифрових технологій у навчальному процесі, його повному або частковому перенесенні у віртуальне середовище тощо [6].

Розвиток України у напрямку інтеграції у міжнародний освітній простір, долучення до міжнародних освітніх проектів, а також провідні тенденції інформатизації, індивідуалізації та дигіталізації навчального процесу актуалізували необхідність комплексного дослідження використання електронних ресурсів і технологій дистанційної взаємодії у навчальному процесі, в цілому – особливостей включеності вищих навчальних закладів України (університетів, інститутів, академій) до системи електронного навчання у зв'язку з інтенсифікацією впровадження технологій електронного навчання [4, с. 28-43].

Аналіз досліджень та публікацій. Проблематика становлення та впровадження електронного навчання у вищій школі розглядається низкою як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Зокрема, особливості електронного навчання та інтернаціоналізація вищої освіти висвітлюється в роботах Дж. Аттвела, Е. Бейтса, Е. Волша, К. Трембля, Ф. Четвуда, Дж. Ширенса та інших [18-23]. Ідеї стосовно змісту, розвитку та запровадження масових відкритих онлайн-курсів знайшли своє відображення у роботах Ф. Альтбах, С. Пауела та Л. Юаня [3]. Серед вітчизня-

них вчених питанням модернізації освіти, різних аспектам та особливостям впровадження технологій електронного навчання приділяють увагу В. Астахова, В. Бакіров, С. Мигович, Л. Мирутенко, О. Хомерікі, Л. Хижняк, С. Черних, С. Щудло та інші [2; 8; 9; 11; 14; 15; 16; 17].

Комплексному та глибинному вивченню особливостей електронного навчання вищої школи України присвячено багато наукових напрацювань та соціологічних досліджень, наявний аналіз окремих позитивних кейсів щодо його успішного функціонування, детально описано бар'єри та ризики впровадження електронного навчання в системі вищої освіти України [7], але комплексна діагностика та аналіз стану й особливостей включеності вищої школи України до системи електронного навчання, типологізація ВНЗ України за їх рівнем включеності в електронну освіту були проведені вперше, що є науково цінним та актуальним дослідницьким напрямом, має як теоретичну, так і практичну значущість щодо подальшого глибинного вивчення феномена електронного навчання [12].

Метою дослідження є визначення стану та особливостей включеності вищої школи України до електронної освіти на основі діагностики процесу впровадження у ВНЗ України технологій електронного навчання. Завданнями статті є узагальнення теоретико-концептуальних засад оцінки рівня впровадження електронного навчання в українських ВНЗ, проведення типологізації ВНЗ України за рівнем їх включеності до електронного навчання (у тому числі серед вузівських центрів України), порівняння ступеня включеності до електронного навчання вищих навчальних закладів різних форм власності та напрямів підготовки.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що Україна не тільки переймає міжнародний досвід впровадження дистанційного навчання та залучається до співпраці з міжнародними відкритими університетами щодо його імплемента-

ції, але й сприяє створенню власного зручного й ефективного електронного освітнього середовища [1]. Популярними стають міжвузівські проекти, орієнтовані на залучення фахівців з різних галузей знань, надання студентам права обирати та завоювати різні навчальні курси, які їх цікавлять, організацію обміну знаннями та досвідом і забезпечення прозорості навчальних закладів. Прикладом реалізації подібного міжвузівського проекту в Україні є Prometheus – проект масових відкритих онлайн-курсів, започаткований у жовтні 2014 року, що пропонує масові безкоштовні онлайн-курси з найактуальніших напрямів із залученням провідних викладачів найкращих українських вищих навчальних закладів [10]. Проте, більший дослідницький інтерес викликає те, у яких напрямках та із застосуванням яких технологій відбувається реалізація електронного навчання у вищій школі України.

Відповідно, з метою визначення рівня включеності вищих навчальних закладів України (університетів, інститутів, академій) в систему електронного навчання було проведено дослідження щодо виявлення ступеня впровадження електронних освітніх технологій у навчальний процес вишів України, результати якого розкрито у статті «Оцінка рівня впровадження електронного навчання в українських ВНЗ шляхом аналізу їх веб-ресурсів: теоретичні аспекти соціологічного аналізу» [13]. У статті було висвітлено теоретико-методологічні основи дослідження електронного навчання та аналіз інституційного рівня його запровадження в Україні.

За результатами дослідження було виявлено, що на інституційному рівні запровадження електронного навчання відбувалося шляхом створення у низці українських університетів лабораторій з вирішення проблемних питань технологічного й навчально-методичного плану та експериментального запуску окремих дистанційних курсів. Особливого розвитку сфера електронної освіти набула після ухвалення у 2013 році Міністерством науки і освіти України Положення про дистанційне навчання: на заміну ієрархічній моделі організації системи електронної освіти з виокремленням центрального та опорних регіональних осередків сформовано ідею відкритої системи організації електронного навчання в системі вищої освіти України, з опорою на ініціативи українських вищих навчальних закладів. Разом з тим, оцінка рівня впровадження електронної освіти в українській системі вищої освіти загалом залишилася поза увагою дослідників, тоді як тенденції інформатизації та дигіталізації навчального процесу актуалізують необхідність дослідження рівня впровадження і застосування електронних освітніх ресурсів, технологій дистанційної взаємодії в освітньому процесі, практик електронного навчання у вищих навчальних закладах, зокрема й українських.

Методика соціологічного дослідження полягала у реалізації контент-аналізу загальнодоступної на власних веб-сайтах вищих навчальних закладів України інформації, що фіксує наявність окремих елементів електронного навчання, а також документів вишу (положення, звіти тощо), що висвітлюють унормований, регламентований та інституціоналізований характер впровадження електронного навчання. Для використання зазначеної методики було визначено декілька важливих складових. Зокрема, готовність до впровадження електронного навчання визначалася завдяки нормативній регламентації навчального процесу, а також аналізу інституційних практик щодо введення певних технологій електронного навчання, представлених на веб-сайтах вищих навчальних закладів, завдяки чому впровадження електронного навчання набуває системного, систематичного та контрольованого характеру. Також було обрано методику незалежної зовнішньої оцінки на підставі єдиних індикаторів з метою подолання суб'єктивізму, що виявляється в процесі роботи зі звітами, де вищі навчальні заклади здійснюють самооцінку використання елементів електронного навчання.

Дослідження спиралося на аналіз офіційної інформації, оприлюдненої вищим навчальним закладом на власному веб-сайті чи групі веб-сайтів, об'єднаних єдиним доменним іменем, що належать ВНЗ та його структурним, в тому числі відокремленим, підрозділам, а також аналіз технологій дистанційної взаємодії, представлених на веб-ресурсах вишу. Оперування офіційною інформацією з власних веб-ресурсів вищого навчального закладу дозволило зрозуміти артикульованість/неартикульованість позиції університету щодо використання технологій і практик електронного навчання чи окремих його елементів.

За результатами аналізу розроблено типологізацію вищих навчальних закладів України за рівнем впровадження електронного навчання: 1) ВНЗ, що дотримуються традиційної моделі освіти; 2) ВНЗ, що поєднують традиційну освіту з елементами електронного навчання чи фрагментарним веб-забезпеченням навчального процесу; 3) ВНЗ з використанням веб-комунікаційного супроводу навчального процесу, допоміжним або експериментальним форматом електронної освіти; 4) ВНЗ із самодостатнім форматом електронної освіти.

У ході дослідження на основі опрацювання матеріалів, представлених в інформаційній системі «Конкурс» (vstup.info) [5], що представляє у публічну площину актуальні дані Єдиної державної електронної бази з питань освіти, було сформовано актуальний перелік діючих ВНЗ України – 361 ВНЗ (без урахування вищих навчальних закладів з тимчасово окупованих територій чи анексованого Криму, які не відновили роботу на підконтрольних Україні територіях, а також тих, які за підсумка-

ми Вступу–2016 не набрали студентів на перший курс). Регіональний розподіл ВНЗ можна побачити на рис. 1.

Рис. 1. Регіональний розподіл ВНЗ України

Відповідно до виокремлених індикаторів (наявність та повнота навчального контенту, представлено у веб-середовищі, наявність технологій дистанційної взаємодії у навчальному процесі, використання електронних серверів збереження інформації, ступінь використання освітніх платформ електронної освіти, ступінь охоплення та включення навчального процесу в інтернет-середовище, регламентація та інституціоналізація освітнього процесу у веб-середовищі) була проведена типологізація ВНЗ за рівнем впровадження електронного навчання в освітній процес, що має таке відсоткове співвідношення (див. табл. 1):

Табл. 1

Відсоткове співвідношення ВНЗ за рівнем включеності в систему електронної освіти [12, с. 229-230]

Типологія ВНЗ за їх рівнем включеності в електронну освіту	% ВНЗ, які відповідають певному рівню
1. ВНЗ, що дотримуються традиційної моделі освіти	39 %
2. ВНЗ, що використовують традиційну освіту, з елементами електронного навчання чи фрагментарним веб-забезпеченням навчального процесу	19 %
3. ВНЗ з використанням веб-комунікаційного супроводу навчального процесу, допоміжним або експериментальним форматом електронної освіти	29 %
4. ВНЗ із самодостатнім форматом електронної освіти	13 %

Табл. 1 демонструє, що 39 % українських ВНЗ є прихильниками традиційної моделі освіти, тобто не включають навчальний процес в електронне се-

редовище та не використовують електронні освітні технології, з них 16 % не мають власного веб-сайту, а оглядова інформація про їхню діяльність та спеціалізації міститься лише на освітніх порталах (наприклад, osvita.org.ua).

Також виявлено, що 19 % українських ВНЗ поєднують традиційну освіту з елементами електронного навчання чи фрагментарним веб-забезпеченням навчального процесу. На веб-сайтах цих ВНЗ частково представлено навчальний контент, фрагментарно використовуються технології дистанційної взаємодії в навчальному процесі (ініціативний рівень) та електронні сервери збереження інформації (електронні бібліотеки, репозитарії, електронні архіви). Приналежність до цієї категорії не передбачає використання систем та платформ електронної освіти і наявності відповідної регламентації.

До категорії ВНЗ з використанням веб-комунікаційного супроводу навчального процесу, допоміжним або експериментальним форматом електронної освіти належить 29 % українських ВНЗ, що забезпечують перенесення навчального процесу до спеціалізованих веб-ресурсів та дистанційних платформ навчання (Moodle, eFront тощо), функціонування спеціалізованих веб-середовищ для зберігання та збору інформації і навчального контенту (електронні репозитарії та бібліотеки) та автоматизованої системи управління (АСУ) навчальним процесом, що забезпечує управління ВНЗ в єдиному інформаційному просторі. Ці практики набувають інституціоналізованого характеру та контролюються спеціальним структурним підрозділом (Центром дистанційного навчання, Центром інформаційних технологій, Інститутом інформатизації освіти тощо), однак процес долучення до системи дистанційного навчання носить фрагментарний та несистемний характер: розроблена невелика кількість електронних курсів, елементи електронного навчання призначені лише для декількох напрямів/спеціальностей або підвищення кваліфікації, нормативна база відносно електронного навчання не повністю оформлена або знаходиться у процесі розробки, що свідчить про формування змішаної форми навчання – технології дистанційного навчання застосовуються для підтримки традиційних форм навчання, переважно для заочної форми навчання.

13 % українських ВНЗ віднесені до таких, які мають самодостатній формат електронної освіти, систематично та комплексно використовують електронні та дистанційні технології навчання, що набуло інституціоналізованого і регламентованого характеру (є положення про дистанційну освіту чи розділ у положенні про організацію освітнього процесу). Системність, систематичність та комплексність використання електронних технологій навчання полягає в активному використанні платформ дистанційного навчання (в деяких ВНЗ розроблені окремі

платформи для денного та заочного відділення), онлайн-контролі за навчанням, наявності автоматизованих систем управління учбовим процесом, використанні електронного репозитарію та електронної бібліотеки, де систематично розміщуються та оновлюються навчально-методичні і учбові матеріали.

У рамках дослідження четвертої категорії ВНЗ виокремлено ті, що є найбільш розвинутими у питанні впровадження технологій дистанційної (електронної) освіти у навчальний процес. Це виражається у комплексному та систематичному використанні різних типів інформаційно-освітніх середовищ, веб-сервісів, технологій електронного навчання, які застосовуються для усіх форм навчання (денної, заочної, з питань підвищення кваліфікації, для роботи з абітурієнтами, організації короткотривалих сертифікованих курсів тощо). Частка таких ВНЗ складає 4 % від загальної кількості досліджуваних закладів (361).

Поєднання виокремленого переліку діючих ВНЗ (рис. 1) та типології включеності ВНЗ до системи електронного навчання (табл. 1) дозволяє виділити вузівські центри України (області з великою кількістю ВНЗ, які формують освітні центри, до яких стягуються найближчі регіони та в яких, відповідно, концентрується велика кількість студентів як українських, так і іноземних) та проаналізувати специфіку даних регіонів щодо рівнів впровадження електронного навчання (див. рис. 2).

Як можна побачити на рис. 2, для таких великих центрів як Київ та Харків характерна найбільша кількість ВНЗ із самодостатнім форматом електронної освіти (15 та 9 відповідно), що свід-

чить про високий рівень інноваційного розвитку даних регіонів, усвідомлення актуальності та перспективності запровадження інформаційних та дистанційних освітніх технологій в навчальному процесі, розширення кордонів освітньої діяльності за межі власного контингенту студентів та формування конкурентного освітнього середовища з наміром виходу на міжнародний рівень надання освітніх послуг. Не враховуючи визначних лідерів з впровадження електронного навчання, загалом у Києві переважають ВНЗ I категорії, у Харкові – I та III, що відображає загальну тенденцію щодо знаходження даних освітніх центрів на етапі популяризації та часткового впровадження електронного навчання в освітній простір, здебільшого фрагментарне використання технологій дистанційного навчання та, переважно, запровадження змішаної форми навчання. Такі ж тенденції характерні для Дніпра та Львова (більшість ВНЗ належить до I та II категорій), Одеси (більшість ВНЗ належить до II та III категорій).

З нашої точки зору заслуговує на увагу розподіл вищих навчальних закладів України різної форми власності за ступенем їх включеності до електронного навчання, відсоткове співвідношення якого відображене на рис. 3. Отримані результати демонструють, що майже 65 % усіх приватних ВНЗ України, які підлягали аналізу, складають першу категорію (ВНЗ, які дотримуються традиційного формату освіти) та усього 7 % приватних ВНЗ України мають власний функціонуючий електронний освітній простір. Окрім того, слід наголосити, що 53 % державних ВНЗ України мають або експериментальний формат електронного на-

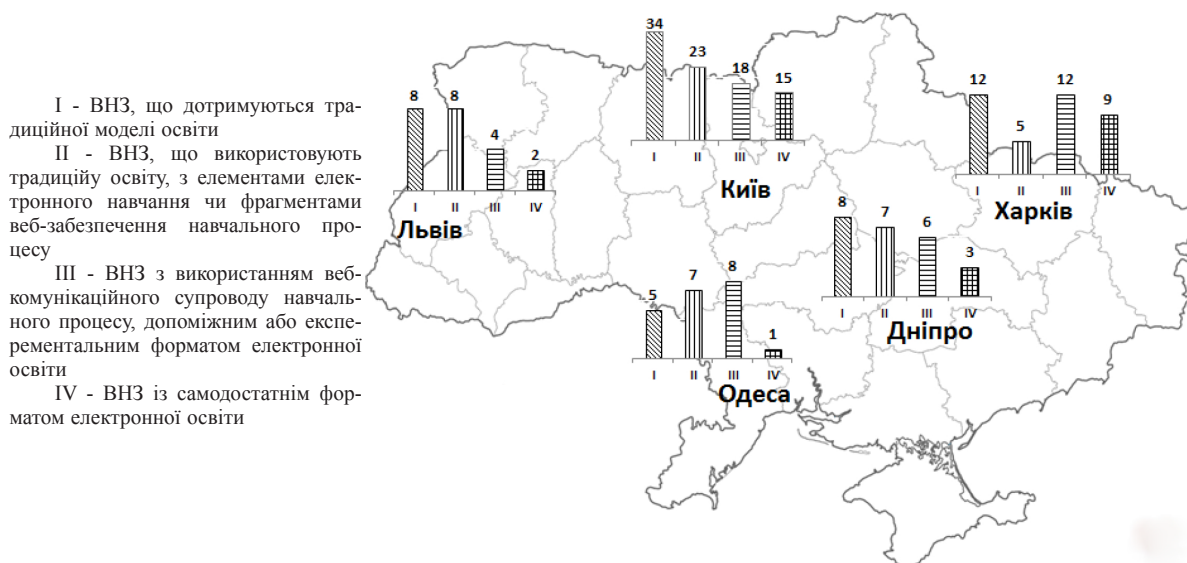

Рис. 2. Типологія ВНЗ за рівнем їх включеності в електронну освіту у вузівських центрах України

вчання, або власний електронний освітній простір.

Як можна побачити на рис. 3, у державному секторі більше, ніж у приватному та комунальному розповсюджено використання технологій електронного навчання (в якості веб-комунікаційного супроводу або самодостатнього формату електронної освіти), що можна пояснити напрямами державної політики у сфері освіти, спрямованих на стимулювання та підтримку впровадження технологій і практик електронної освіти у вищих навчальних закладах України, що відображено у низці законів, положень та концепціях розвитку дистанційної освіти в Україні. Крім того, цікавим є розподіл ВНЗ України різних напрямів (профілів) підготовки за ступенем їх включеності до електронного навчання (див. рис. 4). Дані, наведені на рис. 4, свідчать про те, що майже 63 % технічних ВНЗ, які підлягали аналізу, мають веб-комунікаційне забезпечення навчального процесу або власний електронний освітній простір. Крім того, слід зазначити, що 84 % класичних ВНЗ також можна віднести до третьої та четвертої категорій. Приєднуватись та включатись до системи електронного навчання починають лише 39 % та 35 % ВНЗ гуманітарного й економічного профілів відповідно. Також варто зазначити, що найменшою мірою включеними до системи електронного навчання є ВНЗ, пов'язані зі спортом, медициною, природничими науками, культурою та мистецтвом, військовою, національною або громадянською безпекою.

Висновки. Проведене дослідження демонструє, що Україна активно долучається до системи електронного навчання, переймає закордонний досвід щодо впровадження різних форм електронного навчання і формує конкурентне освітнє середовище, зокрема, завдяки запровадженню OpenCourseWare та MOOC, які передбачають на-

дання вільного доступу до проходження онлайн-курсів усім бажаючим, що значно розширює кордони освітньої діяльності вищих навчальних закладів за межі власного контингенту та національні освітні кордони в цілому.

Проте, незважаючи на наявність успішних практик та досвіду щодо впровадження електронного навчання, система вищої освіти України знаходиться на етапі популяризації та часткового впровадження електронного навчання в освітній український простір. Типологізація ВНЗ за рівнем включеності в електронну освіту продемонструвала, що 58 % українських ВНЗ (сумарний відсоток ВНЗ, віднесених до першої та другої категорій) функціонують в умовах стихійного використання ІКТ в навчальному процесі, на інституційному рівні дотримуючись традиційної моделі навчання без включення освітнього процесу в електронний простір; для ВНЗ даних категорій характерна відсутність концептуального розмежування понять заочної та дистанційної форм навчання, які більшістю ВНЗ формально ототожнюються, проте на практиці реалізується саме заочна форма навчання з окремими елементами дистанційної взаємодії, і лише 13 % українських ВНЗ віднесено до таких, що мають самодостатній формат електронної освіти, систематично і комплексно використовують електронні та дистанційні технології навчання, ці освітні практики мають інституціолізований і регламентований характер.

Загалом українські ВНЗ усвідомлюють необхідність та затребуваність дистанційної форми навчання і декларують подальшу інтенсифікацію процесів впровадження технологій дистанційного навчання, що знаходить відображення у концепціях та стратегіях розвитку окремих ВНЗ.

Рис. 3. Розподіл ВНЗ України різної форми власності за ступенем їх включеності до електронного навчання (%)

Рис. 4. Розподіл ВНЗ України різних напрямів (профілів) підготовки за ступенем їх включеності до електронного навчання (%)

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Антонюк Т. Міжнародне співробітництво та інтеграція у галузі освіти як важливий фактор конкурентоспроможності української освітньої системи / Т. Антонюк // Наукові записки. Серія «Історичні науки». – 2013. – Вип. 21. – С. 149–155.
2. Астахова В. И. Некоторые вопросы теории и практики становления непрерывного образования / В. И. Астахова // Гуманитарные науки. – 2011. – № 3. – С. 86–92.
3. Жулкевська В. О. Дистанційна освіта: історичний аспект зарубіжного досвіду / В. О. Жулкевська // Вісник Львівського університету : збірник наукових праць. Серія: Педагогічна. – 2004. – Вип. 18. – С. 81–88.
4. Інтеграція в європейській освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: Монографія / За заг. ред. Ф.Г. Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 560 с.
5. ІС «Конкурс»: вступна кампанія 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vstup.info/>
6. Карпенко М. М. Світовий досвід розвитку дистанційних форм освіти у вітчизняному контексті: аналітична записка [Електронний ресурс] / М. М. Карпенко. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1693/>
7. Крижанівська В. І. Особливості впровадження технологій електронного навчання у вищій школі України / В. І. Крижанівська // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2016. – Вип. 69–70. – С. 205–215.
8. Мигович С. М. Огляд сучасного стану дистанційного навчання в Україні / С. М. Мигович, Н. Т. Тверезовська // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2011. – Вип. 159, ч. 2. – С. 320–329.
9. Мирутенко Л. В. Система оцінки якості дистанційної освіти в Україні: основні проблеми і задачі / Л. В. Мирутенко // Системи обробки інформації: збірник наукових праць. – Харків : Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба. – 2016. – № 3 (140). – С. 260–263.
10. Офіційний сайт проекту «Prometheus» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://prometheus.org.ua/>
11. Социокультурные барьеры модернизации высшей школы Украины : коллективная монография / под ред. В. С. Бакирова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 424 с.
12. Фоломєєв М. А. Готовність українських ВНЗ до впровадження електронного навчання (результати аналізу сайтів ВНЗ) / М. А. Фоломєєв, В. І. Крижанівська, А. О. Жовнір, Д. М. Тремполець // Проблеми впровадження технологій електронного навчання в українській вищій школі : звіт з НДР (заключений) / В. Бакиров, Л. Хижняк, Н. Коритнікова, А. Калашнікова, А. Кравченко, А. Зінюк, Г. Жолткевич, О. Хижняк, М. Фоломєєв, В. Крижанівська, А. Жовнір, Д. Тремполець, Н. Юдочкіна, О. Гостев; ХНУ імені В. Н. Каразіна (б. в.); рук. В. С. Бакиров. – № 0115U000503. – Харків, 2016. – С. 218–242.
13. Фоломєєв М. А. Оцінка рівня впровадження електронного навчання в українських ВНЗ шляхом аналізу їх веб-ресурсів: теоретичні аспекти соціологічного аналізу / М. А. Фоломєєв, К. Г. Яцура, В. І. Крижанівська, А. О. Жовнір, Д. М. Тремполець // Український соціум. – 2017. – Вип. 2. – С. 45–59.
14. Хомерікі О. А. Інтернаціоналізація і інтеграція як напрямки глобалізації освіти: процеси синтезу і диференціації / О. А. Хомерікі // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. – 2012. – Вип. 16. – С. 76–84.
15. Хижняк Л. М. Відкрита освіта і технології електронного навчання у вищій школі України в контексті публічного управління / Л. М. Хижняк // Публічне управління XXI століття: зб. тез XVI Міжнар. наук. конгресу, 21 квітня 2016 р. – Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2016. – С. 73–77.
16. Черных С. И. Электронное образовательное пространство как новый тип образовательной реальности (социально-философский анализ) // Профессиональное образование в современном мире. – 2012. – № 3. – С. 66–74.
17. Шудло С. А. Вища школа у пошуку якості: quo vadis [монографія] / С. А. Шудло. – Харків – Дрогобич : Коло, 2013. – 340 с.
18. Attwell G. Personal Learning Environments [Electronic resource] / G. Attwell // The Future of eLearning? eLearning Papers. – 2007. – Vol. 2, № 1. – Access mode : <http://www.elearningeuropa.info/files/media/media11561.pdf>
19. Bates A. W. (Tony) Teaching in a Digital Age [Electronic resource] / A. W. (Tony) Bates. – Contact North, 2015. – 504 p. – Access mode : www.open.bccampus.ca
20. Chetwynd F. Assessment, feedback and marking guides in distance education [Electronic resource] / F. Chetwynd, C. Dobbyn // Open

Learning: The Journal of Open, Distance and eLearning. – 2011. – Vol. 26. – P. 67–78. – Access mode : <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02680513.2011.538565>

21. Sheerens J. Educational Evaluation, Assessment and Monitoring : A Systematic Approach / J. Sheerens, C. Glas, S. M. Thomas // Swets & Zeitlinger. – 2003. – 460 p.
22. Tremblay K. Assessment of Higher Education Learning Outcomes feasibility study report / K. Tremblay, D. Lalancette, D. Roseveare. – Vol. 1. Design and implementation. – Paris: OECD, 2012. – 269 p.
23. Walsh E. Service-Oriented E-Learning Platforms: From Monolithic Systems to Flexible Services / Eddie Walsh, Vincent P. Wade, S'amus Lawless, Alexander O'Connor, Declan Dagger // IEEE Internet Computing. – 2007. – Vol. 11. – P. 28–35.

REFERENCES

1. Antonjuk, T., 2013. Mizhnarodne spivrobotnytvo ta integracija u galuzi osvity jak vazhlyvyj faktor konkurentospromozhnosti ukrai'ns'koi' osvityni'oi' systemy [International cooperation and integration in education as an important factor in the competitiveness of the Ukrainian educational system]. Naukovi zapysky. Serija «Istorychni nauky». 21, 149-155 (in Ukrainian)
2. Astakhova, V., 2011. Nekotorye voprosy teorii i praktiki stanovlennja nepreryvnoho obrazovaniya [Some questions of theory and practice of continuing education]. Gumanitarnye nauki. 3, 86–92 (in Russian)
3. Zhulkevs'ka, V. O., 2004. Dystancijna osvita: istorychnyj aspekt zarubizhnogo dosvidu [Distance education: the historical aspect of foreign experience]. Visnyk L'vivs'kogo universytetu. 18, 81-88 (in Ukrainian)
4. Vashhuk, F. G., 2011. Integracija v jevropejs'kij osvitynij prostir: zdobutky, problemy, perspektyvy [Integration into the European educational space: achievements, problems, perspectives: monograph]. Uzhgorod: ZakDU (in Ukrainian)
5. IS «Konkurs»: vstupna kampanija 2016 roku [IS «Competition», admission campaign 2016]. Access mode: <http://www.vstup.info/> (in Ukrainian)
6. Karpenko, M. M. Svitovij dosvid rozvytku dystancijnyh form osvity u vitchyznjanomu konteksti: analitychna zapyska [World experience of development of distance education forms in the domestic context: analytical note]. Access mode: <http://www.niss.gov.ua/articles/1693/> (in Ukrainian)
7. Kryzhanivska, V., 2016. Osoblyvosti vprovadzhennja tehnologij elektronnoho navchannja u vyshnij shkoli Ukraï'ny [The peculiarities of implementation of e-learning technologies at the higher school of Ukraine]. Social'ni tehnologii': aktual'ni problemy teorii' ta praktyky. 69-70, 205-215 (in Ukrainian)
8. Mygovych, S. M., Tverezovs'ka, N. T., 2011. Ogljad suchasnogo stanu dystancijnogo navchannja v Ukraï'ni [An overview of the current state of distance learning in Ukraine]. Naukovyj visnyk Nacional'nogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannja Ukraï'ny. 159, 320-329 (in Ukrainian)
9. Myrutenko, L., 2016. Systema ocinky jakosti dystancijnoi' osvity v Ukraï'ni: osnovni problemy i zadachi [The system of assessing the quality of distance education in Ukraine: key issues and problems]. Systemy obrobky informacii'. 3 (140), 260–263 (in Ukrainian)
10. Prometheus. Access mode: <http://prometheus.org.ua/> (in Ukrainian)
11. Bakirov, V. S. (2015) Sotsiokul'turne bar'ery modernizatsii vysshei shkoly Ukrainy : kolektive monogr. [Sociocultural barriers of modernization of the higher school of Ukraine: collect.monog.]. Kharkov: V.N. Karazin Kharkiv National University (in Russian)
12. Folomieiev, M. A., Kryzhanivska, V. I., Zhovnir, A. O., Trempelets, D. M., 2016. Gotovnist' ukrai'ns'kyh VNZ do vprovadzhennja elektronnoho navchannja (rezul'taty analizu sajtv VNZ) [The readiness of Ukrainian universities to introduce e-learning (the results of the analysis of sites of universities)]. Problemy vprovadzhennja tehnologij elektronnoho navchannja v ukrai'ns'kij vyshnij shkoli : zvit z NDR (zakljuchnyj) [Problems of introduction of e-learning technologies in Ukrainian high school: SRW report (final)]. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University (in Ukrainian)
13. Folomieiev, M. A., Yatsura, K. G., Kryzhanivska, V. I., Zhovnir, A. O., Trempelets, D. M., 2017. Ocinka rivnja vprovadzhennja elektronnoho navchannja v ukrai'ns'kyh VNZ shljahom analizu i'h veb-resursiv: teoretychni aspekty sociologichnogo analizu [The assessment of implementation level of e-learning in Ukrainian higher educational institutions by analyzing their web-resources: theoretical aspects of sociological analysis]. Ukr. socium [Ukrainian society], 2 (61), 45-59 (in Ukrainian)
14. Homeriki, O. A., 2012. Internacionalizacija i integracija jak naprjamky globalizacii' osvity: procesy syntezy i dyferenciacii' [Internationalization and integration as directions of globalization of education: processes of synthesis and differentiation]. Aktual'ni problemy sociologii', psihologii', pedagogiky. 16, 76-84 (in Ukrainian)
15. Khizhnyak, L., 2016. Vidkryta osvita i tehnologii' elektronnoho navchannja u vyshnij shkoli Ukraï'ny v konteksti publichnogo upravlinnja [Open education and e-learning technologies in higher education in Ukraine in the context of public administration]. Publichne upravlinnja HHI stolittja: zb. tez XVI Mizhnar. nauk. kongresu, 21 kvitnja 2016 r. 73-77 (in Ukrainian)
16. Chernykh, S. I., 2012. Elektronnoe obrazovatel'noe prostranstvo kak novyi tip obrazovatel'noi real'nosti (sotsial'no-filosofskii analiz) [Electronic educational space as a new type of educational reality (socio-philosophical analysis)]. Professional'noe obrazovanie v sovremennom mire. 3, 66-74 (in Russian)
17. Shehudlo, S., 2012. Vyshha osvita u poshuku jakosti: quo vadis [Higher education in search of quality: quo vadis]. Kharkiv–Drogobich: Kolo (in Ukrainian)
18. Attwell, G., 2007. Personal Learning Environments. The Future of ELearning? eLearning Papers. Vol. 2, № 1. Access mode: <http://www.elearningeuropa.info/files/media/media11561.pdf> (in English)
19. Bates, A. W. (Tony), 2015. Teaching in a Digital Age. Contact North. Access mode: www.open.bccampus.ca (in English)
20. Chetwynd, F., Dobbyn, C., 2011. Assessment, feedback and marking guides in distance education. Open Learning: The Journal of Open, Distance and eLearning. V. 26, 67–78. Access mode: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02680513.2011.538565> (in English)
21. Sheerens, J., Glas, C., Thomas, M., 2003. Educational Evaluation, Assessment and Monitoring : A Systematic Approach. Swets & Zeitlinger (in English)
22. Tremblay, K., Lalancette, D., Roseveare, D., 2012. Assessment of Higher Education Learning Outcomes feasibility study report : volume 1 - design and implementation. Paris, France : OECD (in English)
23. Walsh, E., Wade, V., Lawless, S., O'Connor, A., Dagger D., 2007. Service-Oriented E-Learning Platforms: From Monolithic Systems to Flexible Services. Vol. 11, 28–35 (in English)

Фоломєєв Максим Анатолійович – кандидат політичних наук, доцент
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Адреса: 61022, Харків, майдан Свободи, 6
E-mail: m.a.folomeev@karazin.ua

Яцура Катерина Геннадіївна – кандидат політичних наук, старший викладач
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Адреса: 61022, Харків, майдан Свободи, 6
E-mail: yatsura@karazin.ua

Крижанівська Вікторія Ігорівна – старший лаборант, бакалавр соціології
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Адреса: 61022, Харків, майдан Свободи, 6
E-mail: v.i.kryzhanivska@gmail.com

Жовнір Аліна Олегівна – магістр соціології
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Адреса: 61022, Харків, майдан Свободи, 6
E-mail: dtrempolets@gmail.com

Тремполець Дар'я Миколаївна – старший лаборант, магістр соціології
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Адреса: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6
E-mail: alechka050595@gmail.com

Folomeiev Maksym A. – PhD in political sciences, As. Prof.
V.N. Karazin Kharkiv National University
Address: 6, Svobody sq., Kharkiv, 61022
E-mail: m.a.folomeev@karazin.ua

Yatsura Kateryna G. – PhD in political sciences, senior lecturer
V.N. Karazin Kharkiv National University
Address: 6, Svobody sq., Kharkiv, 61022
E-mail: yatsura@karazin.ua

Kryzhanivska Viktoriia I. – senior laboratory assistant, bachelor of Sociology
V.N. Karazin Kharkiv National University
Address: 6, Svobody sq., Kharkiv, 61022
E-mail: v.i.kryzhanivska@gmail.com

Zhovnir Alina O. – senior laboratory assistant, master of sociology
V.N. Karazin Kharkiv National University
Address: 6, Svobody sq., Kharkiv, 61022
E-mail: alechka050595@gmail.com

Trempolets Daria M. – master of sociology
V.N. Karazin Kharkiv National University
Address: 6, Svobody sq., Kharkiv, 61022
E-mail: alechka050595@gmail.com